ବଳପୂର୍ବକ ବନୀକରଣ

ଆମ ଛଳନା ଓ ପ୍ରତାରଣାର ଏକ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନିଦର୍ଶନ

୧୯୯୪ର କଥା । ଓଡ଼ିଶାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାକ୍ଷରତା ଅଭିଯାନ ଅନେକ ଜିଲ୍ଲାରେ ପୁରାଦମ୍‌ରେ ଚାଲିଥାଏ । ଉ ର ସାକ୍ଷରତା ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଅନବରତ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭିତରେ ଆସିଥିଲା ପଂଚାୟତ 'ସମ୍ବଳ ଜାଣିବା ଅଭିଯାନ' । ଗଞ୍ଜାମର କ୍ଷେତ୍ରୀୟବରପୁରସ୍ଥିତ ଆ ଳିକ ବିଜ୍ଞାନ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଅମୂଲ୍ୟ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଭଂଜନଗର ଅ ଳରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ଚାଲିଥିଲା ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହଯୋଗ ତଥା ପୃଷ୍ଠପୋଷକତାରେ । ଏତେ ଉତ୍ସାହ ଏହି ଅଭିଯାନଟି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଯେ ଛତ୍ରପୁର ଯିବା ସମୟରେ ଗଂଜାମର ତତ୍‌କାଳୀନ ଜିଲ୍ଲାପାଳ ଏକ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ସାକ୍ଷାତବେଳେ ସେ କହିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଅନେକ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ବା compensatory afforestation କରିବାର ଅଛି । ଯଦି ଭଂଜନଗରରେ ଚାଲିଥିବା "ପଂଚାୟତ ସମ୍ବଳ ଜାଣିବା ଅଭିଯାନ" ଭଳି ଅଭିନବ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (ଯାହାର ଆରମ୍ଭ କେରଳରେ କେରଳ ଶାସ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିଲା) ଟି ଅନ୍ୟ ବ୍ଲକଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପ୍ରସାରଣ କରାଯାଏ, ତେବେ ଯେଉଁ ସବୁ ଜମିରେ କିଛି ସବୁଜିମା ନାହିଁ, ଖାଲି ପଡ଼ିଛି –ସେସବୁ ସ୍ଥାନରେ 'କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ' କରାଯାଇପାରିବ । ଏପରି ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ସହ ଆମର ପରିଚିତି ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ବିଶେଷ ଭାବରେ 'କ୍ଷତିଭରଣା' ଶବ୍ଦଟିକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲାପାଳ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲୁ ଟିକିଏ ସହଜରେ ବୁଝାଇ ଦେବା ପାଇଁ । ଜାଣିପାରିଲୁ ଯେ କେନ୍ଦୁଝର, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼, ଯାଜପୁର, ଢ଼େଙ୍କାନାଳ ଓ ଅନୁଗୋଳ ଇତ୍ୟାଦି ଜିଲ୍ଲାରେ ଖଣି ଖୋଳିବା ପାଇଁ ବା ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସବୁ ଜଙ୍ଗଲ ନଷ୍ଟ କରାଯାଉଛି ତା' ବଦଳରେ ନୂତନ ଜଙ୍ଗଲ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଗଂଜାମ ଭଳି ଜିଲ୍ଲାକୁ ପସନ୍ଦ କରାଯାଉଛି । ସେଠି କ୍ଷତି ହୋଇଥିବା ଜଙ୍ଗଲର ସ୍ଥାନରେ ଏଠାରେ ବନୀକରଣ ହେବ । ସମ୍ପୃକ୍ତ ଖଣିସଂସ୍ଥା ବା ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥା ସେଥିପାଇଁ 'କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ' ପାଣ୍ଠି ଯୋଗାଇଦେବେ । ଏଭଳି ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମନରେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଏଭଳି ଏକ ନୀତିକୁ ନବୁଝି ସେଥିରେ ପ୍ରବେଶ ନ କରିବା ପାଇଁ ବିନମ୍ରତାର ସହ ଗଂଜାମ ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କୁ ମନା କରି ଦେଇଥିଲି । ମୋର କିନ୍ତୁ ଉତ୍କଣ୍ଠା ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା । ଆମେରିକାର ଯଦି ଗୋଟିଏ ଖଣିକମ୍ପାନୀ ଏସିଆ ବା ଆଫ୍ରିକାର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ହେକ୍ଟର ଜମି ଧ୍ୱଂସ କରି କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଇଁ ସଂଯୁକ୍ତ ରାଷ୍ଟ୍ରର କୌଣସି ସଂସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତର କୌଣସି ଏକ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ପୈଠ କରିଦିଏ, ତେବେ ତାହା କ'ଣ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ବା ଜଙ୍ଗଲ ଜମିର ଭରଣା କରିପାରିବ? ନାଁ ଏଭଳି ଏକ ମାନସିକତାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଉଥିବା ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନୀତି ଟଙ୍କାର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ଯେତିକି ବି ଜଙ୍ଗଲ ରହିଛି, ତାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବ ?

କ୍ଷତିପୂରଣ ବନୀକରଣ ଚିନ୍ତାଟି ଗୋଟିଏ ପଟେ ଉଗ୍ର ଶିଳ୍ପୀକରଣ ସହ ସମ୍ପର୍କ ଥିବାବେଳେ ଅନ୍ୟପଟେ ଜଳବାୟୁ ପରିବ ର୍ନକୁ ନେଇ ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରରେ ଯେଉଁ ଲୋକଦେଖାଣିଆ ବ୍ୟଗ୍ରତା ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ମିଳନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ସମ୍ନାକୁ ଆସୁଛି, ତା'ସହ ମଧ୍ୟ ନିବିଡ଼ ସଂପର୍କ ଅଛି । ଅଣଜଙ୍ଗଲ କାମ ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିକୁ ବ୍ୟବହାରବେଳେ ଯେଉଁ କେତୋଟି ସ ର୍ରଖାଯାଇଛି ମୁଖ୍ୟତଃ ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇବା ଆଳରେ, ସେ ଭିତରେ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ସଂସ୍ଥାଟି କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅର୍ଥ ପୈଠ କରିବ । ଅର୍ଥାତ ଯେତିକି ଜଙ୍ଗଲ କଟା ହେବ, ତା' ବଦଳରେ ସେତିକି ଜଙ୍ଗଲ ସୃଷ୍ଟି ନୁହଁ ବରଂ ସେତିକି ଏକର ପରିମିତ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଗଛ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ସେ କେବଳ ଅର୍ଥ ପୈଠ କରିବ । ଏହି ଦଶନ୍ଧିର ଆଦ୍ୟଭାଗରେ ଜଣେ ରାଜସ୍ୱ ସଚିବ ହିସାବ କରି ଦେଖିଥିଲେ ଯେ ପ୍ରାୟ ୪୫ହଜାର ହେକ୍ଟର ନଷ୍ଟ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ପାଇଁ ଯେଉଁ ୪୫ହଜାର ହେକ୍ଟରର ଅନ୍ୟତ୍ର କ୍ଷତିପୂରଣ ବନୀକରଣ କରଯିବା କଥା ସେ ବାବଦରେ ସଂପୃକ୍ତ ଖଣିକମ୍ପାନୀ ମାନେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ଏଯାବତ୍ ପ୍ରାୟ ୩୨୫ କୋଟି ଟଙ୍କା ଦେବା କଥା । ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ସେ ଟଙ୍କା ପୈଠ କରୁନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ବି ଏକର ବନୀକରଣ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ରାଜସ୍ୱ ସଚିବ ସମ୍ପୃକ୍ତ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ପୈଠ କରିବା ପାଇଁ ଚିଠି ଦେବା ପରେ ପରେ ତାଙ୍କର ବଦଳି ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କରି ପରେ ଆସିଥିବା ସଚିବମାନେ

ସେ ଫାଇଲ ଖୋଲୁ ନାହାନ୍ତି । ଏବେ ଯେଉଁ ନିୟମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି ସଂପୃକ୍ତ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କୁ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଣ୍ଠିରେ ଟଙ୍କାଟି ପଇଠ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

୧୯୮୦ରେ ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ ଏବଂ ୨୦୦୩ର ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ନିୟମ ଯାହାର ସଂଶୋଧନ ୨୦୧୪ ମସିହାରେ କରାଗଲା ଉଭୟେ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିର ଅଣଜଙ୍ଗଲ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ହସ୍ତାନ୍ତରୀକରଣ ନିମନ୍ତେ ନିୟମାବଳୀ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି । କୁହାଯାଉଛି ଯେ ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତି ଓ ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଉଭୟ ଭିତରେ ସନ୍ତୁଳନ ଆଣିବା ପାଇଁ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ରଖାଯାଇଛି । ୧୯୮୦ର ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିର ଅଣଜଙ୍ଗଲ କାମ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାରକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିଷିଦ୍ଧ କରୁନାହିଁ ବରଂ ତାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ ଉପକ୍ରମ କରିଆସିଛି । ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିପାରେ ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ ୧୯୮୦ଟିର ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟି ତେବେ କ'ଣ ? ଜଙ୍ଗଲଟି ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ରାଜ୍ୟ ତାଲିକାରେ ଥିଲା, ଯାହା ଫଳରେ ପ୍ରତିଟି ରାଜ୍ୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ନିୟମ ରହି ଆସିଥିଲା । ୧୯୭୬ ମସିହାରେ ସମ୍ବିଧାନର ୪୨ତମ ସଂଶୋଧନ କରି ଜଙ୍ଗଲକୁ ରାଜ୍ୟ ତାଲିକାରୁ ବାହାର କରି ସଂଯୁକ୍ତ ତାଲିକାରେ ରଖିଦିଆଗଲା ଯାହା ଉପରେ ଉଭୟେ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ନିୟମ ପ୍ରଣୟନ କରିପାରିବେ କିନ୍ତୁ ସଂଘର୍ଷ ଉପୁଜିଲେ କେନ୍ଦ୍ରର ଆଇନଟି ହିଁ ବଳବତ୍ତର ରହିବ । ଏହି ସଂଶୋଧନର ୪ବର୍ଷ ପରେ ଆସିଲା ମିଳିତ ତାଲିକାକୁ ଆସିବା ପରର ପ୍ରଥମ ଆଇନ ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ ୧୯୮୦ । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ଏକଚାଟିଆ କାରବାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଟଙ୍କା ଦେଇ ଅପରାଧକୁ ଘୋଡ଼ାଇବାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆସିଲା । ନିୟମଗିରି ହେଉ ବା କର୍ଲ୍ଲାପାଟ ବା ଖଣ୍ଡାଧାର ବା ଶାଶୁବୋହୂ ମାଳି ବା କୋଡ଼ିଙ୍ଗାମାଳି ବା ବାଫଲିମାଳି ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଖାନା, ବିଦ୍ୟୁତ ବା ନଦୀବନ୍ଧ ପ୍ରକଳ୍ପ ଯେତେ ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ବି ଅବା ଯେତେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଜଙ୍ଗଲଜୀବୀଙ୍କ ଜୀବିକାର ହନନ ହେଲେ ବି ଯଦି ସେହି ଜଙ୍ଗଲ ବଦଳରେ କ୍ଷତିପୂରଣ ଟଙ୍କା ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗକୁ ଦେଇ ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହାକୁ ନେଇ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ବନୀକରଣ କରିବ ତା'ର ନାଁ ରଖାଗଲା କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ । ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଉଛି ଏହି କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣକୁ ନେଇ ଆମ ରାଜ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ କେଉଁ ପ୍ରକାର ସ୍ଥିତି ଲାଗି ରହିଛି ।

କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଣ୍ଠି ଆଇନ ୨୦୧୬ରେ କୁହାଯାଉଛି ଯେ, ଟି.ଏନ୍.ଗୋଦାବର୍ମନ ଥିରୁମୁଲୁପାଦ ବନାମ ଭାରତ ସରକାର (ରିଟ୍ ପିଟିସନ ନଂ ୨୦୨, ୧୯୯୫)ର ଶୁଣାଣିବେଳେ ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅକ୍ଟୋବର ୩୦, ୨୦୦୨ଦିନ ଯେଉଁ ଆଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିକୁ ଅଣ ଜଙ୍ଗଲ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ସଂସ୍ଥା ଯେଉଁ ଅର୍ଥ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଇଁ ପୈଠ କରୁଛନ୍ତି ତାକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଣ୍ଠି ତିଆରି କରାଯାଉ । ସେଥିରୁ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଇଁ ପୈଠ କରାଯାଉଥିବା ଅର୍ଥ କେବଳ ନୁହେଁ ବରଂ ସବୁ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ଯେମିତିକି ବନୀକରଣ ପାଇଁ ଅତିରିକ୍ତ କ୍ଷତିପୂରଣ, ଶାସ୍ତିବିଧାନ ଆକାରରେ କ୍ଷତିପୂରଣ ବନୀକରଣ ଅର୍ଥ, ହସ୍ତାନ୍ତରିତ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିର ବର୍ତ୍ତମାନର ମୂଳ ମୂଲ୍ୟ ବା ନଦୀବନ୍ଧ ପାଇଁ ଥିବା ବନ୍ଦର ଉପର ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍ଗଲର ସୁରକ୍ଷା ଉପଚାର ପାଇଁ ପାଣ୍ଠି ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ରହିବ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ (ସୁରକ୍ଷା) ଆଇନ ୧୯୭୨ ମୁତାବକ ଯେଉଁସବୁ ହସ୍ତାନ୍ତରିତ ଜଙ୍ଗଲ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ରହିଛି ସେସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜୈବ ବିବିଧତା ଏବଂ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସଂସ୍ଥା ଏହି ପାଣ୍ଠିରେ ପୈଠ କରିବେ ।

ପୁନଶ୍ଚ ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟ କେବଳ ଗଛ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ନୁହେଁ; ପ୍ରାକୃତିକ ଉପାୟରେ ହେଉଥିବା ବନୀକରଣର ସହଯୋଗ ପାଇଁ, ଜଙ୍ଗଲର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ, ଭିତ୍ତିଭୂମିର ବିକାଶ ପାଇଁ, ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ତଥା ଆନୁଷଙ୍ଗିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ପାଣ୍ଠିରୁ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେହି ଗୋଦାବର୍ମନ ମାମଲାର ବିଚାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲିଥିବାବେଳେ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୬, ୨୦୦୫ ଏବଂ ମେ ୫, ୨୦୦୫ରେ ଦୁଇଟି ପୃଥକ ପୃଥକ ରାୟରେ ଏହି କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଣ୍ଠିରେ ରଖିବା ପାଇଁ ଆଉ କିଛି ଅଧିକ କଥା ମଧ୍ୟ ଅଦାଲତ କହିଛନ୍ତି । ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହି କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଣ୍ଠି ପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନର ଦୁଇଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରା ୨୬୬ ଏବଂ ୨୮୩ ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି ।

ସମ୍ବିଧାନର ଧାରା ୨୬୬ ଓ ୨୮୩ ଭାରତର ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଆୟକୁ ନେଇ କେମିତି ଏକ କନସୋଲିଡେଟେଡ୍ ଫଣ୍ଡ ବା ସମ୍ମିଳିତ ପାଣ୍ଠି ଗଠନ ତଥା ସେଥିରୁ ଯାହା ବି ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ କେମିତି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ହେବ କୁହାଯାଉଛି । ଅଦାଲତଙ୍କର ଏହି ଆଦେଶ ଫଳରେ ଯେଉଁ ଆଇନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲା କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଣ୍ଠି ଏହି ଦୁଇଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଇନର

ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶର ଆଇନ କାନୁନ, ସଂସଦ ଏବଂ ବିଧାନସଭା ଆଗରେ ଏହି ପାଣ୍ଠିର ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ନେଇ କୌଣସି ଉ ରଦାୟିତ୍ୱ ରହିବ ନାହିଁ । ଏ ଦେଶ ଏବଂ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ଜଙ୍ଗଲର ଧ୍ୱଂସଲୀଳା ଉପରେ ପୌରହିତ୍ୟ କରୁଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ପାଇଁ ଏଭଳି ଅଦାଲତୀ ମୋହର ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଆଶା ବାହାରର କଥା । ୨୦୧୬ ମସିହାର କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ଆଇନକୁ ଦେଖି କେହି କେହି ଅଭିଯୋଗ ଆଣିପାରନ୍ତି ଯେ ଏହା ମୋଦୀ ସରକାରଙ୍କ ଆଉ ଏକ ଜଙ୍ଗଲ - ଜଙ୍ଗଲଜୀବୀ ବିରୋଧୀ ଆଇନ । ନାଁ, ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ୨୦୦୮ରେ ମନମୋହନ ସିଂଙ୍କ ରାଜତ୍ୱରେ ହିଁ କାମ୍ପା ଆଇନର ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । ୟୁପିଏ ସରକାର ଠିକ ଭଲ ଭାବେ ସେତେବେଳକୁ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଆଦିବାସୀ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଣ ପାରମ୍ପରିକ ଜଙ୍ଗଲଜୀବୀଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ଅଧିକାରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଆଇନ ୨୦୦୬ ପାରିତ କରିଥିଲେ । ଏଭଳି ଏକ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଣ୍ଠି ପାଇଁ ଆଇନ ଆଣିବା, ସେହି ଆଇନର ଯେ ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରୁଛି - ଏକଥା ସେମାନେ ଭଲଭାବେ ଜାଣିଥିବେ ନିଶ୍ଚୟ । ସେମାନେ ତାହା ହେଲେ ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟକୁ କାହିଁକି ଅବଗତ କଲେ ନାହିଁ ଯେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଆଇନ ୨୦୦୬ର ଉଲ୍ଲଂଘନ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଥିବାରୁ ସେମାନେ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଇଁ ଏହି କାମ୍ପା ପାଣ୍ଠି ତିଆରି କରିପାରିବେନି ? ସେମାନେ ଏକଥା ବି ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କୁ କହିପାରିଥାନ୍ତେ ଯେ ସମ୍ବିଧାନର ଧାରା ୨୬୬ ଏବଂ ୨୮୩ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରଖି ଯଦି ଏକ ବୃହତ ପାଣ୍ଠି ତିଆରି କରାଯାଏ ଏବଂ ଏକ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ତଥା ଅପାରଗ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ହାତରେ ଦେଇ ଦିଆଯାଏ, ସେମାନେ କିଭଳି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବେ ? କାମ୍ପା ଆଇନ ୨୦୧୬ ମସିହାରେ ଆସିବା ପରେ ଯାହା ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଧ୍ୟାନରୁ ଜଣାପଡ଼ିଛି ଯେ ୧୦ଟି ରାଜ୍ୟରେ ଯେଉଁ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ କରାଯାଇଛି ସେଥିରୁ ପ୍ରାୟ ୭୦ଭାଗ ବନୀକରଣ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିରେ କରାଯାଇଛି - ଅଣ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିରେ ନୁହେଁ । ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ ୧୯୮୦ ସମ୍ପର୍କିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀର ଏହା ଏକ ଉଲ୍ଲଂଘନ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଉଛି । ଯଦିଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଅଣ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିରେ ବନୀକରଣ କରାଯିବ, ତେବେ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀରେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଉଛି ଯେ, ଯଦି ରାଜ୍ୟ ବା କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅ ଳର ମୁଖ୍ୟ ଶାସନ ସଚିବ ଲେଖିକି ଦିଅନ୍ତି ଯେ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଇଁ ଅଣଜଙ୍ଗଲ ଜମି ତାଙ୍କର ନାହିଁ, ସେହି ଲେଖାଟିକୁ ସତ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ଆମ ଆଇନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଏମିତି ସବୁ ବାଟ ରଖାଯାଇଥାଏ ଯେ ଆମକୁ ଓକିଲ ଦୁଆର ଓ କଚେରୀ ବରଣ୍ଡା ବାରମ୍ବାର ଦୌଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ କେଉଁଟି ସତ ଜାଣିବା ପାଇଁ । ସମୟ ଆସିଛି ଯେମିତିକ ଭାରତର ଅଦାଲତମାନେ ହିଁ ଏଣିକି ଆଇନ ତିଆରି କରିବେ । ସଂସଦ ବା ବିଧାନସଭାମାନଙ୍କର କେବଳ ଏକ ଔପଚାରିକ ଭୂମିକା ରହିବ ।

ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ରର ତଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ୪୨,୦୦୦କୋଟି ଟଙ୍କାର କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ ପାଣ୍ଠିରୁ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଏଯାବତ ୨,୪୭୯ଟି ବୃକ୍ଷରୋପଣ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଏହି ସବୁ ବୃକ୍ଷରୋପଣଗୁଡ଼ିକ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୁରକ୍ଷାରେ ଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀ ଜଙ୍ଗଲ ଅ ଳରେ କରାଯାଉଛି । କୌଣସି ବୃକ୍ଷରୋପଣ କାମପାଇଁ କିନ୍ତୁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଗ୍ରାମସଭାମାନଙ୍କର ସହମତି ନିଆଯାଇ ନାହିଁ । ନିକଟରେ ରାଜଧାନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଜଙ୍ଗଲଜୀବୀମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବୈଠକ ହୋଇଥିଲା । ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାରୁ ଆସିଥିବା ଏହି ଜଙ୍ଗଲଜୀବୀମାନଙ୍କର ଅନୁଭୂତି କିନ୍ତୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଥିଲା । କାହାକୁ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିର ପଟ୍ଟା ମିଳିଛି ଆଉ କାହାକୁ ପଟ୍ଟା ମିଳିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମିଳିଛି ଏବଂ ଆଉ କାହାକୁ ପଟ୍ଟା ମିଳିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ସମସ୍ତେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଆଇନ ୨୦୦୬ର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭିତରେ ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଉପରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଅଧିକାରର ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଜଙ୍ଗଲ ଜମିରେ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ବଳପୂର୍ବକ କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ କରୁଛି । କନ୍ଧମାଳ ବେଲଘର ଅ ଳର କୁଟିଆକନ୍ଧମାନେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ନିର୍ଯାତନାର ଶିକାର ହେଇଛନ୍ତି-ନିଜର ନ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ ଅଧିକାରକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରି । କନ୍ଧମାଳ ଠାରୁ କେନ୍ଦୁଝର ଯାଏଁ ସବୁଠି ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଉପରେ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗର ଆତଙ୍କ । କଥା ନ ମାନିଲେ ମିଛ ମକଦ୍ଦମା ମାଡ଼ ଏବଂ ମାରିଦେବାର ଧମକ । ଓକିଲମାନଙ୍କ ଭଲ ଦିନ ଆସିଯାଇଛି । ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ଼ ପଠାଇ ମିଛ ତାରିଖ ଦେଇ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଲୋକଙ୍କଠୁ ଆଦାୟ କରୁଛନ୍ତି । ଅନେକ ଆଦିବାସୀ ଜେଲ୍‌ରେ । ଜାମିନରେ ଆସିବା ପାଇଁ ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ପୋଲିସ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ହାତକୁ ହାତ ମିଶାଇ କାମ କରୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଏକତା ଅଛି ସେମାନଙ୍କୁ ଭୟ, ଲୋଭ ଦେଖାଇ ବା ଦୁର୍ବଳମନାମାନଙ୍କୁ ଲା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ପଟ୍ଟା ଜମିରେ ବି ବଳପୂର୍ବକ ବୃକ୍ଷରୋପଣ କରାଯାଉଛି । ଏମିତିକି ଯେଉଁଠି ଜଙ୍ଗଲରେ ଭଲ ଗଛ ଅଛି, ତାକୁ ସଫା କରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତୋଟି କିସମର ଆଦିବାସୀ ଅନୁପଯୋଗୀ ଗଛ ଲଗାଯାଉଛି । ଜଙ୍ଗଲ ମନ୍ତ୍ରୀ କିଛି ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ଅମଲାମାନଙ୍କ ରାଜ୍ ଚାଲିଛି । କୌଣସି ଆପ

ଅଭିଯୋଗର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ସବୁଠାରୁ ବିଡ଼ମ୍ବନାର କଥା ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ଷମତାରେ ରହିବା ବା କ୍ଷମତା ଦଖଲ କରିବା ପାଇଁ ନିତି ଦୃଶ୍ୟ ଗଣମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରୁଥିବା ମହାନ ରାଜନୈତିକ ଦଳମାନଙ୍କର ଏ ବାବଦରେ ସାମାନ୍ୟ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ତେବେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଆଇନ ପାଇଁ ଏକଦା ସ୍ୱର ଉଠାଇଥିବା ରାଜନୈତିକ ଦଳମାନେ ମଧ୍ୟ ଭୟଙ୍କର ଭାବେ ନୀରବ । ଜଙ୍ଗଲଜୀବୀର ଅଧିକାର କଥା କହିଲେ - ଜଙ୍ଗଲର ସୁରକ୍ଷା କଥା ଉଠିବ । ଯାହା ବି ସେମାନଙ୍କ ବିକାଶ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବାକଥା, ସେମାନଙ୍କ ଗ୍ରାମସଭାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ହେବ । ଏହିସବୁ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ସେଥିରେ ଲାଭ କ'ଣ ! ତେଣୁକରି ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଜଙ୍ଗଲଜୀବୀମାନଙ୍କୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବା ପାଇଁ ଚାଲିଛି ଏକ ନୀରବତା ମାଧ୍ୟମରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର । ବିଶ୍ୱର ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ରାଜନୀତି ଏହି ସ୍ଥିତିକୁ ଯେତିକି ସୁହାଉଛି, ସେତିକି ସୁହାଉଛି କାମ୍ପାକୁ ନେଇ ରାଜନୈତିକ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ଭୟଙ୍କର ନୀରବତା । ଆମର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କରେ ଏ ବାବଦରେ ବିସ୍ତୃତ ତଥ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରାଯିବ । କ୍ଷତିଭରଣା ବନୀକରଣ କେମିତି ଏକ ବଳପୂର୍ବକ ବନୀକରଣରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ଏବଂ ଆମେ କେଉଁପ୍ରକାର ଛଳନା ଓ ପ୍ରତାରଣା ଭିତର ଦେଇ ଗତିକରୁଛେ, ତାହାର କିଛି ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନିଦର୍ଶନ ଦିଆଯିବ । ବିଡ଼ମ୍ବନାର କଥା ଯେ, ବଳପୁର୍ବକ ବନୀକରଣ ଯୋଗୁଁ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଜୀବନ ଜୀବିକାର ସମସ୍ୟା ଜଙ୍ଗଲଜୀବୀମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ସାମ୍ନା କରୁଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀକୁ ଆସୁନାହିଁ । ଅନେକ ଜନବାଦୀ ରାଜନୈତିକ ସଙ୍ଗଠନ ମଧ୍ୟ କାମ୍ପାରେ ଚାଲିଥିବା ନିର୍ଯାତନା ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଛି କହୁନାହାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପଟେ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧିକାର ଆଇନ-୨୦୦୬ ପାରମ୍ପରିକ ଜଙ୍ଗଲଜୀବୀ ଓ ଆଦିବାସୀର ଜଙ୍ଗଲଜମି ଉପରେ ଅଧିକାରକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବାବେଳେ ଅନ୍ୟପଟେ କାମ୍ପା-୨୦୧୬ର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲଜମି ଉପରେ ବେଆଇନ ଦଖଲ ତଥା ବନୀକରଣ କାମ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ କରିଚାଲିଛି । ଏହା ଏକ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଛଳନା ଓ ପ୍ରତାରଣା ନୁହଁ କି ?